

**ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ
У КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЇ
ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОСВІТНЬОГО
ПРОСТОРУ**

УДК 378-044.247(477:4)
ББК 74.58(4Укр)+74.58(4)
В 55

Рекомендовано Вченою радою
ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди"
Протокол № 7 від 15 березня 2015 р.

Видання здійснено за сприяння Міжнародної Експертної Агенції
"Консалтинг і Тренінг" та Східно-Європейського Інституту Психології

Редакційна колегія випуску:

Кремень В.Г., Савченко О.Я., Маноха І.П., Ляшенко О.І., Коцур В.П.,
Рик С.М., Вашуленко М.С., Бех І.Д., Калмикова П.О.

Відповідальний редактор випуску:

Маноха І.П., доктор психологічних наук, професор

Гуманітарний вісник ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені
Григорія Сковороди" – Додаток 1 до Вип. 36, Том VI (66) : Тематичний випуск "Вища освіта
України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору". – К.: Гнозис, 2015. – 776 с.

Humanitarian Bulletin SU "Pereyaslav-Khmel'nitsky Pedagogical University by H.Skovoroda" - Supple-
ment 1 to Vol. 36, Volume VI (66): Thematic Issue "Higher Education in Ukraine in the context of
integration into the European educational space." - K.: Gnosis, 2015. - 776 p.

Збірник затверджено постановою Президії ВАК України
з психологічних та філософських наук від 14.04.2010 №1-05/3,
з педагогічних наук від 06.10.2010 №3-05/6.

У тематичному випуску вміщені наукові статті фахівців з питань вищої освіти, присвячені актуальній проблемі входження України до європейського освітнього простору. Перспективи євроінтеграційних процесів у сфері вищої освіти, вимоги Болонського процесу та питання готовності України відповідати цим вимогам, моніторинг якості освіти, стандарти європейського освітнього простору та завдання, що стоять перед вищою освітою України сьогодні - ось далеко не повний спектр проблем та питань, до висвітлення та спроби розв'язання яких звертаються автори випуску. У центрі уваги також питання управління якістю освіти, перспективи запровадження механізмів сучасного освітнього менеджменту, а також - умови й напрями оптимізації та розвитку вищої освіти України в сучасних умовах. Для фахівців-освітян, науковців, дослідників психолого-педагогічних та управлінських проблем розвитку освітньої справи в Україні та за її межами.

ISBN 978-966-2760-18-7
ISBN 978-617-7380-07-7

- © Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Г. Сковороди, 2015 р.
- © Східно-Європейський Інститут Психології, 2015 р.
- © Міжнародна Експертна Агенція "Консалтинг і Тренінг, 2015 р.
- © Видавництво "Гнозис", 2015 р.
- © Видавництво «Друкарський двір Олега Федорова», 2015 р.

**HIGHER EDUCATION OF UKRAINE
IN THE CONTEXT
OF INTEGRATION TO EUROPEAN
EDUCATIONAL SPACE**

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

- Teacher and student : subject-subject relation. – Tcherkasy: ChNU. – 2008. – pp. 127–128.
4. Gromkova M. T. Psychology and pedagogy of professional activity: educ. manual [for HEE] / M. T. Gromkova. . – M.: YuNITI-DANA, 2003. – 415 p.
 5. Maslou A. G. Far bounds of human psyche / A. G. Maslou. – SPb: Eurasia, 1999. – 430 p.
 6. Medvedeva A. V. Financing of education as main factor of motivation of teacher activity / A. V. Medvedeva // Magistr. – Sumi: SUMDPU named after A.S.Makarenko, 2006. – pp. 177–179.
 7. Melnik L. A. Individual -psychological descriptions of personality, which are the important components of self-education / L. A. Melnik // Teacher and student: subject-subject relation. – Tcherkasy: CHNU, 2008. – pp. 128–129.
 8. Nosireva S. G. Reflection as a mechanism of critical thought forming: history of becoming and realization in the area of method of studies foreign languages [Electronic resource]. – <http://ua-referat.com>.
 9. Chernilevskiy D. V. Self-actualization of personality in educational activity / D. Chernilevskiy // Ukrainoznavstvo. – 2009. – №3. – pp. 139–141.
 10. Chebitko M. G. Technology stage-by-stage increase of professionalism of future teachers in the process of personality oriented professional preparation in higher pedagogical educational establishments: [method. recom.] / M. G. Chebitko. – Tcherkasy: Brama – Ukraine, 2007. – 56 p.
 11. Yurchenko V. I. Professional reflection of future teacher as condition of his successful growth [Electronic resource]/V. I. Yurchenko: <http://www.psyh.kiev.ua>.
 12. Yurchik O. S. Role of motivation at forming of personal mobilization / O.S.Yurchik // Education and culture. – 2010. – №2 (22). – pp. 67–69.

Л. В. Першина. *Международный гуманитарный университет, Одесса, Украина.*
Стимулирование мотивации профессионального самосовершенствования.

L. V. Pershyna. *International Humanitarian University, Odessa, Ukraine.*
Motivation stimulation of professional self-perfection.

E-mail: l.pershyna@gmail.com

СІРКО Р. І.,

кандидат психологічних наук, доцент,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності,
м. Львів, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ВИВЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРИДАТНОСТІ ПСИХОЛОГІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

Стаття присвячена концептуальним підходам до вивчення професійної придатності особистості, таким як: діяльнісний, системний, особистісний, комплексний. Розглядаються також методичні підходи, пов'язані з емпіричними дослідженнями: емпірико-експериментальний, експертний, психографічний. Аналізуються суб'єкт-об'єктні фактори, що детермінують професійну придатність психологів державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: професійний відбір, професійна придатність, екстремальна психологія

В статье исследуются концептуальные подходы профессиональной пригодности личности, такие как: деятельностный, системный, личностный, комплексный. Рассматриваются также методические подходы, которые связаны с эмпирическими исследованиями: эмпирико-экспериментальный, экспертный, психографический. Анализируются субъект-объектные факторы, которые детерминируют профессиональную пригодность психологов Государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям.

Ключевые слова: профессиональный отбор, профессиональная пригодность, экстремальная психология.

The article is devoted to conceptual approaches to studying professional aptitude of an individual, such as activity, systems, personal, comprehensive. The methodical approaches related to empirical research have also been considered: empirical-experimental, expert, psychographic. The subject-object factors that determine the professional aptitude of the individual have been analyzed as well. The following principles of research of professional aptitude are

identifies: scientific justification; dynamism; activity; differentiated forecasting. Such aspects of professional activity as physiological, psychophysiological, medical are describes. A psychological content of the problem of professional aptitude includes individual human characteristics necessary for the performance of activity and characteristics of the labor object (content, means, conditions, organization of activity) in terms of their compliance with the capabilities of a person.

Key words: *professional aptitude, extreme psychology, professional selection.*

Постановка проблеми. Проблема професійної придатності людини завжди була в центрі уваги психологів. Вивчення даного питання дозволило нам зробити висновок, що професійна придатність передбачає, по-перше, оцінку рівня відповідності індивіда вимогам професії; по-друге, його підготовку як фахівця з даного виду діяльності; його успішну адаптацію до умов праці, її засобів, змісту. Особливо важливого значення вона набуває, коли мова йде про професії, де часто виникають стресові ситуації і існує загроза життю або здоров'ю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показує аналіз літературних джерел професійна придатність працівників екстремальних умов в сучасний період досліджується досить глибоко [6,5,7,8,22]. Але не дивлячись на велику кількість досліджень питання професійної придатності особистості в багатьох видах діяльності остаточно ще не розроблене, не вирішені ряд аспектів цього складного психологічного феномену. Особливо актуальною є проблема профпридатності для представників ризиконебезпечних професій, в тому числі і для психологів, які працюють в надзвичайних умовах. До них пред'являється особливо жорсткі вимоги, оскільки вони працюють в екстремальних ситуаціях, пов'язаних з високим ризиком, впливом негативних факторів, великим обсягом інформації та незначним часом для її обробки, прийнятті правильного рішення і підвищеної відповідальності за її виконанням.

На сьогоднішній день у спеціальній літературі розробляються теоретико-методологічні підходи до проблеми професійної придатності особистості. Є спроби дати її дефініцію, визначити принципи, етапи, фактори, критерії, види, розвиток особистості та її деформації. Так, існують спеціальні дослідження, в яких автори визначають поняття професійної придатності як психологічної категорії [4,5,8,20]. В основному ці питання розглядаються в плані професійного відбору, процесу формування особистості або ж розвитку її професійно важливих якостей.

В літературних джерелах різні автори професійну придатність визначають по-різному. Єдиного визначення цього феномену не існує. Так, один з

дослідників цієї проблеми Бодров В.А., визначає профпридатність як сукупність індивідуальних властивостей людини, що впливають на успішність засвоєння нею трудової діяльності і ефективності її виконання [4, с.5]. На його думку психологічний зміст проблеми професійної придатності включає в себе індивідуальні особливості людини, необхідні для виконання діяльності та характеристики об'єкта праці (змісту, засобів, умов, організації діяльності) з точки зору їх відповідності можливостям людини.

Деякі автори професійну придатність ототожнюють з поняттям професійної підготовленості [5,6,8,9,20]. В такому випадку професійна придатність тісно пов'язана з двома моментами - професійною діяльністю і з психологією особистості, які знаходяться у взаємозв'язку. Всі психологи однак в тому, що рівень професіоналізму в конкретній діяльності зумовлюється синтезом суб'єктних можливостей, здібностей і активності особистості та особливостями засобів змісту умов і організації діяльності як процесу. Професійна придатність відображає вибір професії, яка би відповідала схильностям і здібностям людини; задоволеність вибраною професією і результатами праці, міру оцінки ефективності, надійності, безпеки виконання трудових функцій; самореалізація і професійне самовизначення; розвиток Я-концепції; становлення образу Я-професіонал.

Мета статті - теоретичне узагальнення психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури з проблем професійної придатності психологів, які працюють у надзвичайних ситуаціях.

Виклад основного матеріалу. В психолого-педагогічній і медичній літературі накопичений значний теоретичний і емпіричний матеріал, присвячений аналізу концептуальних підходів до визначення професійної придатності. Серед них найбільш поширеними є: системний, комплексний, особистісний, діяльнісний і компетентісний [1,3,10,12,13,14,17,18,19,21].

Проблема професійної придатності досліджувалась в психологічній науці в основному з позицій системного підходу (В.А.Бодров, Б.Ф.Ломов), який показує взаємозв'язок і взаємозумовленість компонентів системи «людина-професія» [4,13]. При цьому враховуються як структурно-функціональні особливості конкретної діяльності, так і психічні властивості, процеси і стани особистості.

Досить поширеним при вивченні професійної придатності є діяльнісний підхід, представлений в роботах О.М.Леонтьєва [12], С.Л.Рубінштейна [14], А.Н.Смірнова [15], Б.М.Теплова [17], які вказують, що протікання і розвиток різних психічних процесів суттєво залежить від змісту і структури діяльності, від її мотивів, цілей та засобів.

Особистісний підхід при вивченні професійної придатності людини аналізується в роботах К.К.Платонова, де розглядається зв'язок професійної

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

придатності з особливостями мотивації, пізнавальної сфери, емоційно-вольових процесів, темпераменту і характеру [18,19].

Найбільш перспективним, на думку В.А.Бодрова, є комплексний підхід, який досить ґрунтовно розроблений в питаннях професійного відбору. При цьому враховуються компенсаторні можливості професійно-важливих якостей особистості [4,20].

В спеціальній літературі є спроби розробити методичні підходи, пов'язані з емпіричними дослідженнями [2,11,22]. До них належать: емпірико-експериментальний, експертний, психографічний підходи. Емпірико-експериментальний підхід передбачає масове психологічне обстеження індивідів, яке дає можливість виявити їх професійно-важливі якості. Експертний підхід дозволяє отримати перелік властивостей, необхідний для тієї чи іншої спеціальності. При психографічному підході, на основі аналізу діяльності, розробляється психограма, яка відображає професійні вимоги до особистості професіонала. Виходячи з вищеперахованих підходів, особистість, при аналізі професійної придатності, повинна розглядатися з оцінки стійких рис, які визначають успішність виконуваної діяльності, з точки зору формування і зміни цих якостей в процесі професійного навчання і майбутньої праці та при умові зміни самого процесу діяльності.

Існує точка зору, згідно якої основними підходами до вирішення проблеми професійної придатності є: професіоцентричний і антропометричний, але вони ще не повністю розроблені, відсутні також емпіричні дослідження з даної проблеми.

Методичні підходи до психодіагностики професійної придатності, її принципи виокремились при дослідженні проблеми професійного відбору. Так, В.А.Бодров [4] виділяє наступні принципи дослідження професійної придатності: наукового обґрунтування; динамічності; активності; диференційованого прогнозування. Ці принципи дозволяють зробити систему аналізу профпридатності найбільш економічно-доцільною та оперативною, та дають можливість її корекції засобами психологічної і професійної підготовки та ергономіки.

Основними методичними положеннями до психологічних досліджень, які діагностують професійну придатність, на думку І.О.Баклицького [2,с.260], можна вважати: вивчення цілісної особистості, аналіз її динамічних сторін; порівняльне співставлення діяльності індивіда в оптимальних та екстремальних режимах; спеціальна психодіагностика окремих характеристик особистості, особливо значимих для вибраної професії.

На сьогоднішній день досить глибоко вивчаються аспекти професійної придатності, такі як: фізіологічний, психофізіологічний, медичний [7,11,22].

Фізіологічний аспект аналізується з точки зору адаптаційних можливо-

стей організму та його функціональних резервів [7]. Психофізіологічний аспект розглядає вплив фізіологічних і психічних функцій на результативність діяльності [11,22]. Медичний аспект проблеми професійної придатності представлений в працях, де показаний взаємозв'язок трудової діяльності з фізичним та психічним здоров'ям особистості [5].

У проаналізованих автором джерелах значна увага приділяється також критеріям оцінки профпридатності [4,20] та її прогнозуванню. Ряд дослідників критерії професійної придатності ототожнюють з критеріями професійного відбору, а останні визначають у зв'язку з конкретними особливостями тієї професії стосовно якої відбувається відбір. Так, для оцінки професійної придатності Г.М.Зараковський та В.І.Медведев називають такі критерії: характер завдання, яке вирішує суб'єкт діяльності; зміст технологічних операцій, що відобразилися у свідомості індивіда; комплекс об'єктивних характеристик, який можна зареєструвати в процесі роботи; навички, які вказують на підготовленість особистості до досягнення нормативних результатів діяльності [7].

Деякі автори основним критерієм, що визначає професійну придатність людини, називають ступінь розвитку її індивідуально-психологічних властивостей; рівень задоволеності процесом і результатами праці, професією, умовами діяльності, соціальною атмосферою в колективі; рівень матеріального забезпечення; можливості самовдосконалення; ступінь розвитку індивідуальних можливостей виконувати виробничі функції на заданому рівні ефективності; оцінку виконання конкретних завдань і психофізіологічні показники «ціни діяльності», тобто ступінь напруги у виконанні завдань [4,8,9,20].

Як критерії професійної придатності розглядають також і компоненти діяльності. Так, згідно концепції Г.М.Зараковського та В.І.Медведева, в психолого-фізіологічний зміст діяльності включається чотири компоненти, які регулюють діяльність: інтенціональний, що актуалізує мотиви і формує цілі діяльності; операційний, котрий являє собою процес перетворення інформації та енергії; активаційно-регуляторний, який за допомогою активності вольових зусиль управляє першими двома компонентами; базовий, що включає в себе функції, які забезпечують життєдіяльність організму і які пов'язані з характером діяльності. На думку інших дослідників в діяльності виділяють моторні, когнітивні, регулятивні ланки, а рівень їх розвитку являється одним з основних критеріїв професійної придатності [7].

Існує точка зору, згідно якої важливим критерієм професійної придатності виступає стан психічних і фізіологічних функцій, що визначає рівень працездатності особистості [4]. Одним з критерієм являється також функціональна надійність людини, яка визначає стійкість, стабільність пластичність властивостей, що дозволить пристосуватися до факторів діяльності [5].

Критерієм профпридатності виступає також психічний образ діяльності, що виконує коригуючу функцію поведінки індивіда, але у цих роботах проблема критеріїв профпридатності більше ставиться [20].

В психологічній літературі розробляється проблема видів професійної придатності. В цьому аспекті заслуговує на увагу класифікація Е.А.Клімова [9,10], який, на основі психологічних і медичних аспектів, виділяє: придатність до діяльності; непридатність; відповідність певній області діяльності; покликання людини до конкретного виду діяльності. І хоча дана класифікація не є досконалою, вона заслуговує на увагу та вимагає експериментального підтвердження.

В наукових джерелах є спроби розробити методи психологічної оцінки професійної придатності [11,20,22], хоча ця проблема знаходиться також в стадії становлення. Психологи, які вивчають проблему професійної придатності встановили фактори, що детермінують цей феномен. Доказано, що в структуру професійної придатності включаються: сукупність якостей, що визначають придатність до конкретної роботи; сформовані професійні знання, вміння та навички; психологічні та психофізіологічні властивості, що забезпечують ефективність діяльності. В забезпеченні придатності мають значення професійні характеристики, підготовленість, досвід, індивідуальні стратегії і способи рішення трудових завдань.

В ряді робіт вивчається суб'єкт-об'єктні фактори, що формують професійну придатність. Як вказує В.А.Бодров [4], придатність до конкретної діяльності зумовлюється синтезом можливостей, здібностей і активності індивіда, а також вимогами діяльності, її змістом, засобами, умовами і організацією.

Значну роль відводиться особистісним характеристикам людини, від яких залежить професійна придатність. Питання особистісно-професійного розвитку і становлення професіонала розроблялись в працях Б.Г.Ананьєва, А.А.Бодальова [1,3]. На думку Б.Г.Ананьєва успішність роботи залежить від: структури здібностей і обдарованості; сенсомоторики, мнемічних, логічних і емоційно-вольових компонентів, які розвиваються в різних видах діяльності [1]. Доказаний тісний зв'язок професійної придатності з вольовою саморегуляцією, з індивідуальними особливостями людини, адаптацією, з мотивами досягнення успіху і уникнення невдачі, з активністю в екстремальних видах діяльності [4].

Провівши огляд літературних джерел, в яких аналізуються суб'єкт-об'єктні фактори, що детермінують професійну придатність особистості, до таких факторів можна віднести: індивідуальні психофізіологічні властивості людини, генетично закладені та сформовані в процесі виховання, навчання і умов життя, професійно-значимі для конкретних видів діяльності; необхідну структуру осо-

бистості; рівень функціональної готовності; професійну підготовленість; стан здоров'я, стан фізіологічних функцій; фізичний розвиток; престиж професії; навички отримані в процесі навчання; ступінь адекватності відображення особистістю об'єкта діяльності; індивідуальний стиль трудової діяльності, який визначає індивідуально-своєрідний спосіб вирішення виробничих завдань; систему самооцінки; стратегію поведінки; ступінь задоволеності конкретною діяльністю; емоційно-вольові якості; ставлення до праці і професії; оперативна готовність до екстрених дій [6,5,7,8, 16,22,21].

В той же час проведений аналіз спеціальної літератури показав, що проблемі професійного відбору майбутніх практичних психологів ДСНС приділяється мало уваги. Питання професійного відбору психологів ДСНС, його етапів, критеріїв і факторів у відомій автору літературі не досліджувались. Не використовуються експертні системи профвідбору при оцінці стану професійного здоров'я психологів, зокрема абітурієнтів спеціалізованих вищих навчальних закладів. Оскільки практичні психологи, як і всі працівники ризиконебезпечних професій піддаються впливу складного комплексу несприятливих природних, виробничих, фізичних, хімічних, біологічних і психосоціальних чинників, тому науково-практичні розробки з проблем професійної підготовки цих спеціалістів повинні трансформуватися у науково-обґрунтовану систему відбору кандидатів.

Висновок. Доказано, що в структуру професійної придатності психологів, які працюють у надзвичайних ситуаціях, входять: сукупність якостей, що визначають придатність до конкретної роботи; сформовані професійні знання, вміння та навички; психологічні та психофізіологічні властивості, що забезпечують ефективність діяльності. В забезпеченні придатності мають значення професійні характеристики, підготовленість, досвід, індивідуальні стратегії і способи рішення трудових завдань.

Список використаних джерел:

1. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. — Л.: Издательство Ленинградского университета, 1968. — 340с.
2. Баклицький І. О. Психологія праці: Підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2008. — 655 с.
3. Бодалев А.А. Личность и общение. — М.: Международная педагогическая академия, 1995. — 328с.
4. Бодров В.А. Психология профессиональной пригодности. Учебное пособие для вузов — М.. ПЕР СЭ, 2001 — 511 с .
5. Гуревич К. М. Профессиональная пригодность и основные свойства нервной системы. — М.: Издательство «Наука», 1970. — 272 с.
6. Деркач А.А., Зазыкин В.Г. Профессионализм деятельности в особых и

Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору

- экстремальных условиях. — М.: РАГС, 2003. — 154с.
7. Зараковский Г.М. Целевая функция адаптации человека (в развитие идей Всеволода Ивановича Медведева) // Физиология человека, 2014.-N 6.-С.6-14.
 8. Иванова Е.М. Основы психологического изучения профессиональной деятельности. — М.: Издательство Московского университета, 1987 - 208с.
 9. Климов Е.А. Психология профессионала. М.: Издательство «Институт практической психологии», Воронеж: НПО «МО-ДЭК», 1996 — 400 с.
 10. Климов Е.А. Введение в психологию труда. Учебник для вузов.— М. Культура и спорт, ЮНИТИ, 1998 — 350 с.
 11. Леонова А. Б. Психодиагностика функциональных состояний человека . — М.: Изд-во Моск. ун-та. 1984. — 200 с.
 12. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. — 2-е изд. — М.: Политиздат, 1977. — 304 с.
 13. Ломов Б.Ф. Методологические и теоретические проблемы психологии - М.: Наука, 1984. — 444 с.
 14. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: В 2 т. Т.1. — М.: Педагогика, 1989. — 488с.
 15. Смирнов А. А. Развитие и современное состояние психологической науки в СССР. — М., 1975.— 350 с.
 16. Стрелков Ю. К. Инженерная и профессиональная психология: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. - М.: Издательский центр Академия Высшая школа, 2001. - 360 с.
 17. Теплов Б. М. Проблемы индивидуальных различий. — М., 1961. — 536 с.
 18. Платонов К.К. Вопросы психологии труда — М.: Медицина, 1970. — 263 с.
 19. Платонов К.К. Структура и развитие личности: психология личности. — М.: Наука, 1986. — 256с.
 20. Профессиональная пригодность: субъектно-деятельностный подход / Под ред. В. А. Бодрова. — М.: Изд-во «Ин- ститут психологии РАН», 2004. — 390с.
 21. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности / В.Д. Шадриков. - М.: Наука, 1982. — 183 с.
 22. Шафран Л.М. Теория и практика профессионального психофизиологического отбора моряков: Монография // Л.М.Шафран, Э.М.Псядло.— Одесса: Фенікс, 2008.— 292 с.

Transliteration:

1. Anan'ev V.H. Chelovek kak predmet poznaniya. — L.: Yzdatel'stvo Lenynhradskoho unyversyteta, 1968. — 340s.
2. Bakiyts'kyy I. O. Psykholohiya pratsi: Pidruchnyk. — 2-he vyd., pererob. i dop.

- K.: Znannya, 2008. – 655 s.
3. Bodalev A.A. Lychnost' y obshchenye. — M.: Mezhdunarodnaya pedahohyeheskaya akademyya, 1995. — 328s.
 4. Bodrov V.A. Psykholohyya professional'noy pryhodnosti. Uchebnoe posobyе dlya vuzov – M.: PER SJe, 2001 – 511 s .
 5. Hurevych K. M. Professional'naya pryhodnost' y osnovnye svoystva nervnoy systemy. — M.: Yzdatel'stvo «Nauka», 1970. — 272 s.
 6. Derkach A.A., Zazykyn V.H. Professionalnyzm deyatel'nosti v osobykh y jekstremal'nykh uslovyakh. – M.: RAHS, 2003. – 154s.
 7. Zarakovskyy H.M. Tselevaya funktsyya adaptatsyy cheloveka (v razvytye ydey Vsevoloda Yvanovycha Medvedeva) //Fyzyolohyya cheloveka, 2014.-N 6.-S.6-14.
 8. Yvanova E.M. Osnovy psykholohyeheskoho yzuchenyya professional'noy deyatel'nosti. — M.: Yzdatel'stvo Moskovskoho unyversyteta, 1987 - 208s.
 9. Klymov E.A. Psykholohyya professionala. M.: Yzdatel'stvo «Ynstytut praktyehskoy psykholohyy», Voronezh: NPO «MO-DJeK», 1996 — 400 s.
 10. Klymov E.A. Vvedenye v psykholohyyu truda. Uchebnyk dlya vuzov.— M. Kul'tura y sport, YuNYTY, 1998 – 350 s.
 11. Leonova A. B. Psykhodyahnostyka funktsyonal'nykh sostoyanyy cheloveka . — M.: Yzd-vo Mosk. un-ta. 1984. — 200 s.
 12. Leont'ev A. N. Deyatel'nost'. Soznanye. Lychnost'. — 2-e yzd. — M.: Polytyzdat, 1977. — 304 s.
 13. Lomov B.F. Metodolohyeheskye y teoretyeheskye problemy psykholohyy - M.: Nauka, 1984. — 444 s.
 14. Rubynshteyn S.L. Osnovy obshchey psykholohy: V 2 t. T.1. – M.: Pedahohyka, 1989. – 488s.
 15. Smyrnov A. A. Razvytye y sovremennoe sostoyanye psykholohyeheskoy nauky v SSSR. — M., 1975.— 350 s.
 16. Strelkov Yu. K. Ynzhenernaya y professional'naya psykholohyya: Ucheb. posobyе dlya stud. vyssh. ucheb. zavedenyy. - M.: Yzdatel'skyy tsentr Akademyya Vysshaya shkola, 2001. - 360 s.
 17. Teplov B. M. Problemy yndyvyydual'nykh razlychyy. — M., 1961. — 536 s.
 18. Platonov K.K. Voprosy psykholohyy truda – M.: Medytsyna, 1970. – 263 s.
 19. Platonov K.K. Struktura y razvytye lychnosti: psykholohyya lychnosti. – M.: Nauka, 1986. – 256s.
 20. Professional'naya pryhodnost': subektno-deyatel'nostnyy podkhod / Pod red. V. A. Bodrova. — M.: Yzd-vo «Yn- stytut psykholohyy RAN», 2004. — 390s.
 21. Shadrykov V.D. Problemy systemoheneza professional'noy deyatel'nosti / V.D. Shadrykov. - M.: Nauka, 1982. – 183 s.
 22. Shafran L.M. Teoryya y praktyka professional'noho psykhofyzyolohyeheskoho otbora moryakov: Monohrafiya // L.M.Shafran, Je.M.Psyadlo.— Odessa: Feniks, 2008.— 292 s.

Р. І. Сирко. Львовский государственный университет безопасности жизнедеятельности, Львов, Украина.

Концептуальные подходы к изучению профессиональной пригодности психологов государственной службы Украины по чрезвычайным ситуациям.

R. I. Sirko. Lviv State University of Life Safety, Lviv, Ukraine.

The conceptual approaches to studying the professional aptitude of a psychologist of state emergency service of Ukraine.

E-mail: roksi03@yandex.ua

СЬОМКІНА І.С.,

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра соціальної педагогіки,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка,
м. Луганськ, Україна

ЗАГАЛЬНІ ПРИНЦИПИ ВЗАЄМОДІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З ПІДЛІТКАМИ ІЗ СІМЕЙ, ЩО ОПИНИЛИСЯ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Стаття присвячена висвітленню загальних принципів взаємодії соціального педагога з підлітками із сімей що опинилися у складних життєвих обставинах. Автором визначені функції соціального педагога у процесі взаємодії з підлітком. Проаналізовано вимоги, які регламентують і спрямовують діяльність соціального педагога з підлітками девіантної поведінки. Зосереджено увагу на правилах взаємодії соціального педагога й неблагополучного підлітка для ефективності результату з метою повернення його до соціально позитивної поведінки. Зроблено висновок щодо важливої ролі, в усуненні девіантної поведінки підлітків з неблагополучних сімей, професійно організованої взаємодії соціального педагога й підлітка, яка призводить до встановлення взаємоприйнятних, довірливих стосунків і, у кінцевому підсумку, – до профілактики й перевиховання неблагополучного підлітка.

Ключеві слова: підліток, сім'я у складних життєвих обставинах, взаємодія, соціально-педагогічна діяльність, неблагополучна сім'я, девіантна поведінка.

В статье проанализированы общие принципы взаимодействия социального педагога с подростками из семей оказавшихся в трудной жизненной ситуации. Автором определены функции социального педагога в процессе взаимодействия с подростком. Проанализированы требования, которые регламентируют и направляют деятельность социального педагога с подростками девиантного поведения. Сосредоточено внимание на правилах взаимодействия социального педагога и неблагополучного подростка для эффективности результата с целью возвращения его к социально положительному поведению. Сделан вывод о